

Viðmerking:

Tvinnir kostir fyri framman — hvørgin er mjúkur

Í orðaskiftinum um loysing og samband er mestsum sligið fast, at fyri framman er valið eittans: at vit loysa úr danska ríkinum og koma í búskaparliga kreppu ella so verða vit verandi í danska ríkinum og tá heldur verandi búskapur fram ótarnaður. Hetta er ikki heilt beint. Heldur er tað, sum so mang-an, at fyri framman eru kostirnir tvinnir og hvørgin teirra mjúkur. Tí ætli eg mæi at grundgeva fyri

Tilvitað val

Ivaleyša væl er skrivað og málað á veggjum um, at sleppa vit okkum av við ríkissutðulin og allar aðrar danskar veitingar, so fer búskapurin at minka munandi, hóast vit í dag hava avlop í almennu køssunum og avlop í samskiftinum við útheimin. Hesin parturin av upplýsandi uppgávuini hjá Landsstýrinum, sum stevniir fullveldiskósina, er borin greitt fram. Her er ivaleyša nógv gjørt av, soleiðis at myndin, vit hava av sjálvstøðuga búskapinum, heldur er meira døpur enn væl er. Danskir búskaparfrøðingar hava ljóðandi meira bjartskygða mynd enn vit av egnu sjálvstøðugu framtíð okkara.

Framtíðar valið er í orðaskiftinum vordið soleiðis, at fyri framman stendur at hvør einstakur sigur sítt ja ella nei til eina einastu stevnu, sum er at loysa Føroyar til sjálvstøðugan stat. Men valla er tað nakrantíð soleiðis í lívinum at fyri framman okkum stendur valið um eitt einstakt. Ongantíð er valið minni enn millum tvinnar kostir, og veljast skal annar, so at tú sjálvstøðugt hevir valt framhaldandi lívið, uttan mun til um tað fer eftir øðrum vegnum ella hinum. Á einum atkvøðuseðli fært tú kanska bara valið ímillum at skriva kross í rútnarar fyri ja ella nei um eina einstaka stevnu, men lívið skiftir kós í báðum førum, og tí eru sjálvstøðug val í báðum rútum at vela. Í veruleikanum velir tú ja ella nei í báðum rútum, hóast tað ljóðar heldur løgi. Tí er rimuligt at spyrja um avleiðingarar av at velja aftur gomlu skipanina, sum letur donskum ríkismyndugleikum politiskt vald aftur fyri ríkisveiting. Tað er ikki bara í hugaheiminum at tað er eitt tilvitað val at fara aftur á gomlu slóðina. Eisini í politisku gongdini og sjálfviri búskapargongdini fer tað at merkjast sum broytt kós, tí tær Føroyar sum komu undan kaví eftir kreppuna, eru ikki tær somu sum fóru undir kav fyrra partin av nítiárum. Hetta grundi eg á tvær orsaker.

Eitt millumvaldsbil

Tann fyrra er, at vit hava nú í nøkur ár livað í einum bili, líkt einum interregnum — einum millumvaldsbili - tá ongin greið samfelagspolitisk stevna setir áralagið. Í nøkur ár hava almennu kassarar havt avlop, sum koma heilt upp ímóti stóddini á ríkisveitingini. Telja vit lánsavdráttir uppí, so er konsolideringin hjá almennu køssunum eins stór og ríkisveitingin seinastu árin. Tað merkir tað sama sum at almennir kassar fáa ríkisveitingina, men brúka hana bara í líftan mun, og økja tí lífti um innlendska eftirspurningin. Millum landsins borgarar er hugburðurin ikki ólíkur hesum. Síðani framgongd sást í búskapinum og inntøkurar gjørdust frægari, bæði hjá einstaklingum og fyrirkønum, hevur eitt vit varsemi verið at siggja í atburðinum. Hóast munandi betri inntøkur, hava hvørki einstaklingarnýtslan ella lógurnar hjá fyrirkønum gjørt nokur skarvslop. Tað sær út sum biða bæði húsarhald, fyrirtæki og tað almenna sjálvt eftir einari avgerð um tær fortreytirar, sum vit skulu laga okkum til.

Tilfeingismæðvit og liberalisering

Seinna orsökkin er, at leiðin burtur úr kreppuni hevur verið merkt av hugtøkunum sparing og liberalisering. Sparingin er eitt breitt hugtak, sum fevnir um skilagóða og effektiva tilfeingisnýtslu sum heild. Tað merkir ikki bara at brúka minni, men at brúka við skili, soleiðis at mest gagn fæst burturúr hvørtjari krónu. Sjálvandi er ilt at staðfesta ella prógva tilveruna av nýggjum hugburði, men eg vóði at siga húsarhaldini vera meira ansin í nýtsluni og meira varin at seta seg í skuld. Valla ivast nakar í at tað almenna brúkar minni part at innøkum enn fyrr hevur verið lagið, og avlop í almennu køssunum ár undan ári er ókent fyrirbrigdi undir gomlu skipanini. Vinnufyrirøkurnar eru meira varligar bæði í rakstri og fløgum, so at virkisfærið og kappingarfærið væntandi eru batn-

aði í mun til gamlar dagar. At allir partar av búskapinum eru meira ansin um at brúka tilfeingið skilabest, kemur ikki bara av broyttum hugburði, men eisini av tí at karmarnir um búskaparligu tilveruna eru broyttir. Samanlagt er farin fram ein liberalisering av samfelagsbúskaparligu kørnunum. Føroyar eru í dag meira at kalla marknaðarbúskapur heldur enn studningsbúskapur, sum undan kreppuni. At húsarhald eru meira ansin at veðstæ seg, kemst bæði av at ískoytið til rentuútreiðslur minkar, at pengastovnamir eru meira ansinir um veðstengarvirðini, at arbeiðsloysi ella minni vinnutrygd er vordið ein meira verulig hótan í hugaheiminum hjá tí einstaka. Politisku báknini um at hvør einstakur skal sjálvur gjalda í meira mun til eftirlønina, um at rentustuðilin verður uppafur minni, um at privatisering og kommersialisering av tænanum fer at økja um borgarakostnaðir, gera eisini sítt til at húsarhaldini verða meira ansin í nýtslu og veðsting.

At fyrirkøurnar ikki loypa á leistung í stórsligin fløguævintýr, sum lagið mangan var í gomlum døgum, kemst heldur ikki bara av broyting í hugburði, men í stóran mun av at fyrirkøurnar ikki kunnu rokna við almennum veðhaldum til lán og rakstrarstuðul í sama mun sum áður. Harafrat kemur so at vinnuligu karmarnir um serliga fiskiskap og fiskavirk-ing eru munandi broyttir, soleiðis at hesar vinnurnar í dag virka í einum liberaliseraðum umhvørvni, eins og politisku báknini benda á enn meira liberalisering av vinnukørnunum.

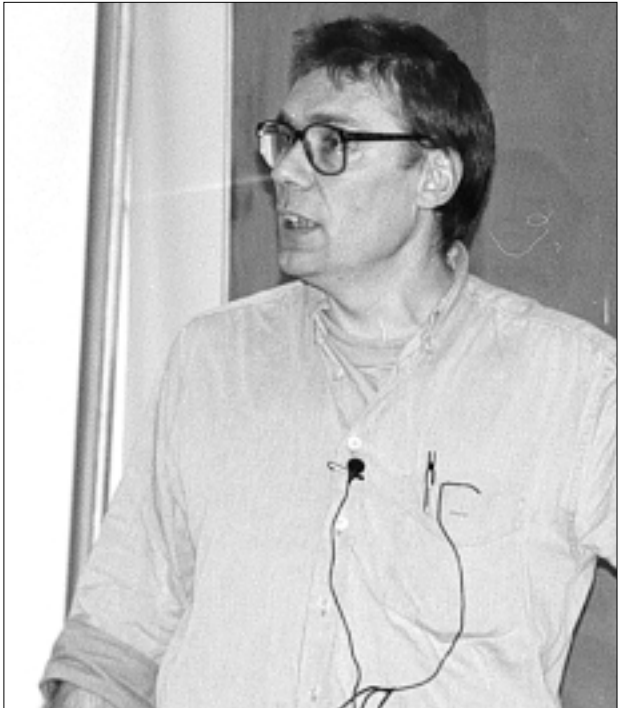
Liberaliseringin av vinnuliga umhvørvinum hevur ávirkan á allar vinnupartar og marknaðir. Fíggiarmarknaðurin, allir vøru- og tænastrumarknaðir og arbeiðsmarknaðurin eru ávirkaðir av broyttu kørnunum og útlitinum til meira liberalisering.

Samanumtikið eru vit hesuferð komin úr kreppuni á annan hátt enn áður. Fyrra stórre kreppan er úr komin úr var heimsumfatandi oljukurppan, og ta ferðina

Tilfeingiskreppa ella skipanarkreppa

Frammanfyri okkum stendur tí ikki bara valið fyri ella ímóti at fara úr danska ríkisfelagsskapinum, ella valið fyri ella ímóti tí samráðingarráðsliti, sum kemur burtur úr samráðingunum, men eisini valið fyri ella ímóti at venda aftur á gamla lagið. Vit menniskju eru helst soleiðis, at tá vit fáa fortreytirnar at vita, so fáa vit okkum mest møguligt gagn av teimum. Og samfelag millum menniskju ber seg ikki annaðleiðis at. Verður úrslitið av gongdini soleiðis, at vit fara undir aftur ta skipan, at danskir ríkismynduleikar betala fyri at hava politiskt vald, so ivist eg ikki í, at vit fara at gera mest gagn av tí skipanini. Vit fara ikki at lata politiskt vald til eina aðra tjoð uttan at fáa sum mest av vælferð afturfyri, tí sagan sigur okkum at allir politiskir flokkar, og hvør einstakur borgari somuleiðis, vilja hava mest møguligt í sín part av tí tilfeingi, sum vit fáa uttanefir. Tað er onki sum bendir á at vit fara at lata politiskt vald frá okkum fyri at fáa sum minst afturfyri.

Trystið, sum veljarar og vinna fara at leggja á politisku flokkarnar og politiska valdið, verður um at fáa sum mest av tí vælferð ríkisveitingin gevur, í sín part. Stríð fer aftur at standa millum landspartar um part í vælferðini, danska ríkisveitingin gevur, tryst fer aftur at koma á politikarar og politiska valdið um at lata vinnustudning, eins og veljaraskarin sum heild fer at vilja hava gagn av ríkisveit-

Hermann Oskarsson skivur

ingini.

Svara mæi kannst tú og siga, at sama stríðið um part í vælferðini er í dag. Gamaní, men politiska valdið í landinum hevur avgjørt at avlopið hjá almennu køssunum skal vera stórt, og tí er stórar partur av virðinum vit skapa og gávuni vit fáa úr Danmark, hildin uttanfyri eftirspurningin. Og frammanundan tí vóru avdráttarskyldurnar so stórar og virðisskapanin so lítil, at ongi avlop vóru at byta av.

Tá avgerðin er fallin um ríkispolitisku viðurskiftini, fara allir partar at laga seg til ta framtíð, sum tá stendur fyri framman. Verður loyst frá Danmark, so fara vit inn í eina kreppu, sum er ein tilfeingiskreppa, tí tað stutt og greitt verður minni til av virðum í samfelagnum, enn verið hava frammanundan. Verða vit verandi í ríkinum, fara vit inn í eina sonnevnda struktukurppu, tí eftir minum tykki venda vit tá aftur frá einari mennandi liberalisering og skilagóðari tilfeingisnýtslu til ein studningsbúskap við almennari upplægging í flestu marknaðir.

Aftur til gamla sáttmála?

Tilfeingiskreppan er væl lýst í kjakinum, hóast lýsingin er merkt av rivilugum bjartskygni frá øðrum partinum og svartskygni uttan mýkindi frá hinum partinum. Burtur úr hesum hevur vanligi lurtarin kanska fingið eina skilagóða miðalmynd.

Hvør er so struktukurppan fyri framman? Konkretu møguleikarnir eru óteljandi, men meginrákið í gongdini kann gitast um.

Samráðingarnar við ríkis-

stjórnina um nýggja heimastýrisskipan fara at miða eftir at fáa so stóran vælferðastýr sum til ber, aftur fyri tað politiska valdið latið verður ríkisstjórnini. Illa er hugsandi at føroyingar góðtaka annað enn tað, ella at danska ríkisstjórnin torir annað enn tað. Fyrsta stigjið er tí ein ríkiliga stór ríkisveiting — mest trúliga av somu stódd sum í dag.

Næsta stigjið er at fáa gagn av styrkinum, tí tað er ikki hugsandi at danska stjórnir fáa loyvi frá veljarum sínum at lata føroyingum vælferðastýr til at seta á bók. Men hvat gagn vit gera av styrkinum, tað stendur í veruleikanum til veljararnar og vinnuligu ávirkanina á politisku skipanina. Lítil orsök er til at vænta annað enna at kravið frá veljarum og vinnulví vera sum undan kreppuni, og tí er mest trúligt, at ein partur fer til í-løgur hjá tí almenna, ein partur fer til at økja almennar tænastrur, ein partur fer til at minka nettoskattatrystið og í aðrar mátar økja um vælferðina hjá húsarhaldinum og ein partur til vinnuligar studningar av ymsum slag.

Í tann mun, sum tað almenna brúkar pengarnar til at økja almennu tænastrur og til almennar fløgur — sum helst er mest neutrala nýtslan av veitingini - fer gongdin at økja um innlendska eftirspurningin og harvið at leggja tryst á innlendsku marknaðirnar, so at faktoringtøkan í innlendskari vinnu batnar í mun til hana í útlutningsvinnu. Somuleiðis fer tað almenna at vaksa sum partur av búskapinum.

Í tann mun, sum tað al-

Viðmerking:

menna brúkar pengarnar til at minka nettoskattatrystið og økja vælferðina hjá húsarhaldinum í aðrar mátar, hevur gongdin somu ávirkan á innlendska virksemið, prísir og faktoringtøkur. Harumframt kann tað lættliga fáa ávirkan á liberaliseringstílgongdina eins og á tilfeingissparandi hugburðin. Hví skulu borgarar landsins fara at gjalda til egna eftirløn tá tað almenna er vordið ríkari og meira sinnað at brúka av pengunum? Hví skulu veljararnir gjalda brúkaragjöld ella marknaðarprís fyri tænastrur, sum áður hava verið landsuppává — so sum telesamskipti, postflutning, ferðafólkaflutning og annað mangt. Hví skal rentufiskoytið til húsabygging minkast og hví skal rentuinnøkta skattast, um tað almenna kann lætta um hjá ungum fólki at seta búgv?

Í tann mun, sum pengarnir fara til at dugna útjæðaranum, fer tað at fáa ávirkan á almennu fløgurnar og aktivitetin innanlands. Í tann mun, sum pengarnir verða brúktir til vinnustuðul, fer tað at avlaga kappingina um kapital og arbeiðskraft, so at vit aftur fara at hava stórar partar av vinnutílgongdini bundið í vinnur, sum ikki bera seg á vinnuligum grundarlag. Fiskivinnan er tann, sum í gomlu skipanini fekk mest andstøðlin. Hetta kemst av ymsum ávum.

Partvist kemst tað av tí vanligu kappingini, sum fer at verða millum allar samfelagsbólkarar, og fiskivinnan er tann, sum hevur havt sterkast ávirkanina á politisku skipanina. Men partvist kemst tað av, at tað er mest rasjonelli og í stóðuni skilabesti politikkur, at veita fiskivinnuni studning, tá landið fær ríkistuðul. Tí øll onnur nýtsla av pengunum, sum omanfyri er greitt frá, fer at økja um vinnufærið hjá heimamarknaðarvinnunum í mun til útlutningsvinnuna. Hvørja ferð ein króna er ríkistuðlinum verður brúkt til at bota um vælferðina hjá húsarhaldinum, økist trystið á útlutningsvinnurnar. Hvørja ferð ein króna verður brúkt til almennar fløgur ella almennar tænastrur, økist trystið á útlutningsvinnurnar.

Í tann mun, sum pengarnir verða brúktir til vinnuligan studning, fer tað at avlaga tað liberaliseringstílgongd, sum er grundarlagið undir gongdini móti sunnari og sterari fyrirkønum. Fáa fiskiskip á heimaleiðum á onkran hátt kapitalstyrk frá tí almenna, fer tað at ávirka prísirnar á skipum og prísirnar á døgum, uttan at tað avgjørt fer at gera fyrirkøurnar sterkari. Fáa virkini studning, fer tað at økja um fiskaprisin, uttan at tað avgjørt fer at gera fyrirkøurnar sterkari. Fiskivinnan er í tí stóðu, at hon illa kann fáa studning uttan at venda aft-

ur til eitt annað slag av reguler-ing, enn hana vit hava í dag, og satt at siga dugi eg illa at hugsa mæi hvussu fiskivinnan kann fáa part av øktu vælferðini av donsku ríkisveitingini, uttan at tað fer at spilla alla liberaliseringstílgongdina, sum verið hevur.

Men fær fiskivinnan ikki studning, kemur hon eisini í trupulleikar, tí meðan allar aðrar vinnur kunnu luttaka í innlendsku inflasjonini, kann fiskivinnan tað ikki, og tí fer henni at mangla bæði kapital og fólk. Ilt er at hugsa sær annað, enn at vendast má aftur til eina skipan, har tað almenna letur studning við aðrari hondini, og við hinari stýrir tilgongd og frágongd í vinnuni.

Útgangur

Her er stutt nortíð við nakrar av teimum skipanarligu trupulleikumum, sum vit koma okkum úti, um vit venda aftur til eina ríkisstudningsskipan. Málið er ikki lýst eins væl og teir vælferðatrupulleikarnir eru lýstir, um vit sleppa okkum undan ríkisstudningunum, men tó skuldi fegin staðið greitt, at valið ikki stendur millum eina lættgongda og eina illgongda leið, men at valið heldur stendur millum tvær leiðir inn í framtíðina, sum báðar hava sínar ibornu trupulleikar.

Sannleikin er tann, at vit eru vaxin fleiri tummar gjøgnum kreppuna. Vegurin úr kreppuni hevur verið merktur av skilagóðari tilfeingisnýtslu — kanska av neyð, men ikki minni væl-

eydnað kortini. Vegurin úr kreppuni hevur eisini verið merktur av búskaparliga heimsrákinum, sum er liberalisering av marknaðum og áðurnevnda neyvstýring av tilfeingisnýtsluni. Og enn hava vit so langt í frá troyst allar møguleikarnar. Og ein afturvending til gomlu skipanina — ella rettari frá nýtsla av rettindunum og ríkiðominum í gomlu skipanini — fer at koma í andsøgn til rákið, sum í er komið síðani kreppuna. Utan at hugsa um hvørjar konsekvensir tað hevði fyri ríkisráttarlugu stóðuna, eru føroyskir, danskir og aðrir analytikarar komnir til hesar liberaliseringsloysnirnar og tilfeingissparandi gongdirnar. Og ein kúvending fer at føra til nýggjar konfliktil, tí tilvandi búskapargongdin hevur undirteku tvørtur um ríkispolitisk mörk í Føroyum. Tá um ræður ríkispolitisk viðurskipti og tá um ræður búskaparpolitisk viðurskipti ganga mörkini ikki eins millum fólk. Tú finnur liberalistiskar sambandsmenn eins snilt og liberalistiskar loysingameinn.

Hermann Oskarsson

Fimleikaframsýningar

Fimleikaárið er farið at halla, og Havnar Fimleikafelag endar árið við tveimum framsýningum.

Nú várið er á veg, fara fimleikafelagini kring landið at sýna fram tað, tey hava vant í vetur. Stórsta fimleikafelagið í landinum Havnar Fimleikafelag fer, sum vant, at hava tvær framsýningar.

Í vetur hava einir 1200 fimleikarar iðkað fimleik hjá Havnar Fimleikafelag, bæði rútmiskan fimleik og amboðsfimleik, og tilgongdin veksur hvørt ár. Sjálvt um tað eru flest gentur, sum gera fimleik, eru dreingirnir eisini komnir fyri seg, og tað er at fegnast um. Veturin hjá Havnar Fimleikafelag hevur í ár verið serligur, við tað at fel-

agið fylti 90 ár í desember 1999. Í hesum sambandi skipaði felagið fyri eini gallasýning í Norðurlandahúsinum í desember í fjør, sum bæði felagið og áskoðararnir vóru sera væl nøgdir við.

Av tí, at fimleikarnir eru so nógvir í tali, verða tvær sýningar, ein við yngru liðunum og ein við eldru liðunum. Fyrra sýningin verður leygardagin 1. apríl kl. 16:00. Á hesi sýningini fara vit at siggja tey 3 til 9 ára gomlu, umframt hesi liðini, verða eisini tey yngstu grandprix liðini hjá felagnum, pinkurnar og smágenturnar. Seinna sýningin verður mánakvöldið 3. apríl kl 19:00 og her fara vit at siggja eldru barnaliðini og

vaksnamanna liðini.

Til báðar framsýningar-nar verða ídnaðarprógv og nálir handaðar. Ídnaðarprógv fáa tey, sum hava møtt best og eru ídnast á sínum liði. Tað er ikki óvanligt, at fleiri á einum liði kvalifisera seg til eitt ídnad-arprógv, og í slíkum før-um verður lutakast. Teir fimleikarar undir 14 ár, sum eru við í lutakastinum um ídnaðarprógv, men ikki fáa tað, fáa ein vatndunk, sum Havnar Fimleikafelag stendur á. Hesir dunkar vera eisini til sølu á báðum sýningunum, fyri einans 50.-krónur. Ein fimleikari, sum einaferð hevur fingið eitt ídnaðarprógv, kann ikki fáa eitt aftrat. Fimleikafelagið letur eisini 5 -, 10- og 15

árs nálir.

Ein trupulleiki, sum ofta er, tá ið fimleikaframsýningar eru, er at tað tekur langa tí at fáa amboðini fram og beina tey burtur aftur, alt ov ofta verða ov langir steðgir millum liðini. Henda trupulleika hevur Havnar Fimleikafelag roynt at gjørt nakað við. Leiðararnir hava arbeitt nógv saman, um at skipa sýningina til eina heild uttan óneyðugar steðgir. Hvussu hetta fer at eydnast, fáa vit at siggja í Høllini á Hálisi leygardagin 1. apríl kl 16:00 og mánakvöldið 3. apríl kl 19:00. Kostnaðurin til sýningarnar eru 70,- kr fyri vaksin og 10,- kr fyri børn.

Føroya Landsstýri

Stílað: Signari á Brúnni, landsstýrismanni í undirvísing- og mentamállum.

Undirritaðu skúlaleiðarar í Eysturoynni, sum umbóða 1700-1800 næmingar, hava viðgjørt stóðuna, nú sáttmálassu lærararnir hava verið í verkfalli síðan 8. mars.

Av tí at sáttmálassu lærararnir undirvísa í miðal umleið ein tríðing av pulstímunum, verður undirvísingin skerd so munandi, at

Fuglafjørður, tann 23. mars 2000.

Fuglafjarðar skúli, Súni í Hjøllum Leirvíkar skúla, Ólavur Sjørðarberg Gøtu skúli, Hans Mourits Foldbo Runavíkar kommunuskúli, Osmund Lamhauge Tofta skúli, Marita Dalsgaard Stranda skúli, Richard Johansen Skúla skúli, Súni Kristian-

sen Oyndarfjarðar skúli Hallur Ellingsgaard Funningsfjarðar skúli, Emil Jacobsen Funnings skúli, Tórhild Bjarkhamar Gjár skúli, Jan Thomsen Eiðis skúli, Vagn Foldbo Norðskála/Oyra skúli, Arnold Joensen Felagsskúlin á Oyrarbakka, Hans Erland í Brekkunum

Til foreldur at næmingum í Kollafjarðar Skúla

Viðvíkjandi stóðuni í skúlanum í samb. við verkfallið hjá lærarunum

Nú allir sáttmálassettir lærarar eru í verkfalli, er Kollafjarðar skúli sera hart raktur, við tað at undirvist verður undir 40% av vanligu tíðini. Hetta hevur við sær, at næmingarnir missa nógvir undirvísingartímar, men av tí at uppmøtingin eisini er óregulig, missa teir enn meir, tí ringt er hjá lærarunum, sum ikki eru partur av verkfallinum at leggja undirvísingina til rættis, tá teir ikki vita, hvør er í skúla. Harafturat verður undirvísingin sera nógv órógvað, við tað, at teir næmingar, ið hava frí mitt í skúlatíðini ganga í skúlagarðinum ella inni í skúlanum.

Dømi eru um, at børn, ið ikki eru von at ganga einsamall millum skúla og heim, hava gjørt tað, og kundi stórvur vandi staðist av hesum. Sum øll vita, er sera nógv ferðsla á økinum við skúlan í løtuni.

Skúlanevndin hevur viðgjørt stóðuna og hevur umhugsað at steigja skúlan, men av tí at vit ikki hava myndugleika til tess, letur hetta seg ikki gera.

Vit fara tí at heita á foreldur at hava børn teirra heima til verkfallið er av.

Velja tygum at gera eftir áheitanini, má hetta fráboðast skúlaleiðaranum.

Vinarliga Kollafjarðar Skúlanevnd

Arnbjørn Kristiansen, formaður

Kollafjarðar Barnavernd 410 Kollafjørður

23. mars 1000

Til øll foreldur at børnum í Kollafjarðar Skúla

Vísandi til skriv frá Skúlanevndini um hvussu hættilig stóðan er við skúlan og grót til bátahyl á

mælir Barnaverndin eisini til, at foreldur ikki senda börnini í skúla.

Vit meta at í Kollafirði gera serstakar umstøður seg galdandi, av tí at bygdin er so long og at tað fyrri tíðini er serliga nógv og tung ferðsla, vit hugsa um teir meingur lastvogarnar, sum júst í hesum døgum koyra útgevstur frá bygging av ítróttarhøll við skúlan og grót til bátahyl á

Signabø. Av tí at undirvísingin er skerd við 60% sigur tað seg sjálvt, at tað er nógv frítið, og teir lærarar sum undirvísa kunnu ikki eisini ansa børnunum, sum hava frítímar.

Hettar er ein roynd at binda um heilan fingur.

Vinarliga Kollafjarðar Barnavernd